

GIMCANA CULTURAL

Itinerari científic

[Anota les respostes aquí](#)

1. PLAÇA DE L'OLI

És coneguda des de 1473. Tal com la coneixem ara, data de l'acord municipal de l'1 d'agost de 1873. Abans comprenia des de la Capella dels Dolors (monument als castellers) fins l'antic mercat del peix (casal de la FM), avui anomenat Plaça de La vall del castell. Se li deia Plaça de l'Oli pel mercat de l'oli que hi havia.

Actualment, la Plaça de l'Oli es troba al final de la Plaça de Jaume I. És una plaça rectangular que està dividida en tres parts, dues laterals per al trànsit rodat i una central per als vianants, amb dues fileres d'arbres als costats. Els edificis que limiten la Plaça de l'Oli són de planta baixa i de dos o tres pisos, d'arquitectura popular i eclèctica.

Hi trobem la biblioteca, inaugurada l'any 1934 i traslladada a l'emplaçament actual l'any 1946 a Cal Gomà, casa pairal del bisbe Torras i Bages, de qui pren el nom. Ha sofert nombrosos canvis i millores que l'han convertit en un dels millors equipaments culturals de Vilafranca i també un dels més utilitzats. Forma part de la Xarxa de Biblioteques Municipals.

El mercat municipal de la carn, data de l'any 1878, any en què es va construir el Mercat de la Carn i el Peix, segons un projecte de l'arquitecte Adrià Casademunt i Vidal. El mercat reobre les reves portes l'abril de 2008 després d'haver estat reformat íntegrament i actualment compta amb sis parades, dedicades a la venda al detall de carn de tot tipus, embotits, peix i marisc, fruita, verdura i delicatessen. A la planta altell, s'hi troba el Restaurant El Cigró d'Or, especialitzat en cuina de mercat, que ofereix esmorzars de forquilla, dinars i sopars.

Cal Posas, davant del mercat, va ser una casa senyorial dins del que era el perímetre emmurallat. Una casa lligada a importants finques agrícoles, amb un origen anterior al desenvolupament urbà del segle XIX, destaca per la disposició de la seva façana formant una pell cònca que uneix la Plaça Vall del Castell amb la Plaça de l'Oli, sense preocupació per la simetria, ni per destacar unes parts, com l'entrada, respecte a les altres, sinó buscant una articulació escènica de l'espai públic.

Al principi de la plaça destaca un monument: al bisbe Josep Torras i Bages.

→ *El mercat de la carn té una portalada d'entrada per la Plaça de l'Oli. A banda i banda de la porta hi ha uns finestrals. Quants en total?*

2. PALAU BALTÀ I PLAÇA DE JAUME I

Situada al bell mig de la Vila trobem la Plaça de Jaume I i, en un dels laterals, el Palau Baltà.

Josep Baltà Ferrer va adquirir en pública subhasta l'edifici de Cal Fraret dels Babau i posteriorment del Marquès de La Manresana. L'estat de l'edifici era deplorable i va reconstruir la part principal, façana, entrada i vivenda frontal. Més endavant, la família ha continuat reconstruint la part de darrere, tant l'interior com l'exterior.

El fill de l'esmentat Josep Baltà Ferrer, Josep Baltà Rodríguez de Cela (1866-1937) va inaugurar la nissaga Baltà de científics. Estudià Enginyeria Química i Mecànica. Es va llicenciar en Ciències Físiques i Químiques. Va ser regidor a l'Ajuntament des de 1891 a 1893. Va ser nomenat químic municipal i director del laboratori químic del Centre Agrícola.

Des de l'any 1892 fins al 1893 va editar una revista dedicada a la meteorologia: *La atmósfera*, la primera editada a Espanya dedicada a aquest tema.

Tanmateix va construir un observatori astronòmic a l'esquerra del terrat de l'edifici (1888). Posteriorment va editar la revista *Fotografía pràctica*.

Li van concedir la gran creu d'Alfons XII. I, als baixos de la casa es va guardar el Drac de Vilafranca.

Va ser el pare d'en Josep Baltà Elies, un altre científic de l'època (1893-1973). El 1914 i 1915 va rebre els premis extraordinaris de Química i Física, entre altres càrrecs i càtedres. El 1941 fou nomenat cap del Departament de Física de l'Institut Torres Quevedo, així com de "Consejero de número del Consejo Superior de Investigaciones Científicas". El seu ampli currículum seria difícil d'incloure en aquesta petita informació.

→ *Pots dir, mirant l'edifici i observant l'entrada quin escut hi ha sobre la clau de volta de les dovelles del portal?*

3. CARRER DE LA LLUNA

El carrer de la Lluna es dedica al nostre satèl·lit natural. La Lluna té un diàmetre mitjà de 3.476 km i una densitat mitjana de 3,34 (d aigua=1) i es troba a una distància mitjana de la Terra de 384.000 km. Com qualsevol altre satèl·lit no té llum pròpia; la que veiem és la que reflecteix del Sol.

Aquest astre orbita a l'entorn de la Terra i juntament amb tots els objectes celestes té el seu moviment de rotació i de translació. El moviment de translació de la Lluna a l'entorn de la Terra té una durada de 27,321 dies aproximadament.

El fet que la Lluna sempre ens mostra la mateixa cara és conseqüència del fet que el temps emprat a completar un gir sobre el seu eix (rotació) sigui el mateix que el temps necessari a completar el moviment al voltant de la Terra (translació).

La coincidència entre tots dos períodes (el de rotació i el de translació) es coneix com a "rotació síncrona" i no és una casualitat: es deu a l'acció de la gravetat.

Tenim imatges de l'altra cara gràcies a fotografies realitzades per sondes. La primera és de 1959.

El 21 de juliol de 1969 l'astronauta Neil Armstrong va ser el primer a trepitjar la Lluna seguit d'Edwin E. Aldrich Jr. Michael Collins va quedar al mòdul de comandament orbitant la Lluna. La proesa va ser vista per milions d'espectadors de tota la Terra, ja que es va transmetre per TV.

I es dona el cas que el carrer de la Lluna és un dels carrers de Vilafranca per on passava la muralla de Vilafranca.

Hi havia reubicat el Convent del Carme, regentat per monges de clausura calçades que tenia l'entrada pel carrer Puigmoltó. Anteriorment, disposaven a més a més del terreny i edificacions on actualment hi ha el Col·legi Estalella Graells. Pel carrer de la Lluna hi trobàvem la part posterior del convent. Després de sofrir moltes penúries, avui dia trobem el convent a la sortida de Vilafranca en la carretera de St. Martí Sarroca a la dreta. Actualment, l'espai de l'antic convent és ocupat per una botiga-magatzem de material per a habitatges.

→ *Sabries dir quin tipus de material es pot adquirir i quin número del carrer té assignat?*

4. CARRER DEL SOL

El carrer del Sol es va anomenar així a mitjan segle XIX en honor a l'astre que ens il·lumina.

La tradició popular diu que es diu així perquè a la part sud del carrer a mitjan segle XIX no hi havia construccions i s'hi podia prendre el Sol al migdia. De fet, el carrer que toca al carrer del Sol és el carrer Migdia pel mateix motiu. Es va decidir separar els dos carrers (que abans eren tots dos el Carrer Migdia) a mitjan segle XIX.

VILAFRANCA

El Sol ens envia llum i calor després de fer una reacció nuclear de fusió. Està a la meitat de la seva durada, que serà d'un total de 9000 milions d'any. Quan passi aquest temps, s'inflarà, arribarà fins a la Terra i després s'apagarà lentament i es convertirà en una nana blanca.

Ens aporta la llum i energia necessària per la vida a la Terra i és l'energia que permet moure el cicle de l'aigua.

En les civilitzacions antigues sovint se li ha dedicat un Déu i a Vilafranca un carrer per la seva importància.

→ *Quin negoci relacionat amb la salut hi ha que fa cantonada entre el Carrer del Sol i el Carrer Mísser Rufet?*

5. PLAÇA MANUEL MILÀ I FONTANALS

Tot i que en Milà i Fontanals (1818-1884) va ser un home de lletres (filòleg, historiador, filòsof i advocat), aquest indret ens resulta també adient a les ciències si pensem en el nom que popularment se li dona a Vilafranca: plaça dels porcs o dels tocinos.

Milà i Fontanals va ser catedràtic de Literatura a la Universitat de Barcelona i va escriure infinitat d'obres. El nom de la plaça és des del 17/11/1892, i com a insigne filòsof vilafranquí donà nom al nostre Institut.

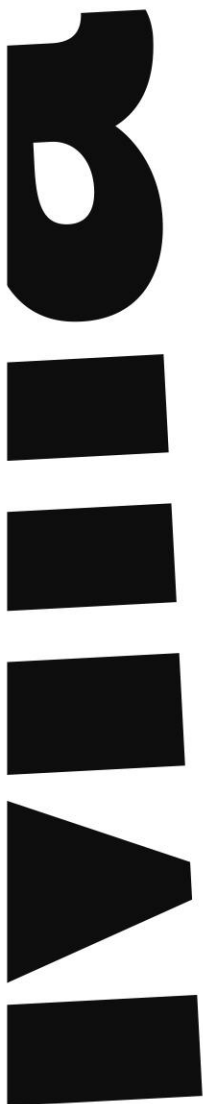
La plaça ha rebut, durant els segles, diferents noms com el Firal, per haver-hi mercat de porcs, d'aquí també el nom de la "plaça dels porcs" (abans esmentat). També Plaça de Montserrat, per haver-hi hagut un monestir del mateix nom, enderrocat en temps de la desamortització de Mendizábal. Comptava amb abeurador d'aigua com la Font dels Alls, per poder beure els animals que tiraven dels carruatges.

Al seu costat, hi havia una petita placeta que era coneguda amb el nom d'Eres del Sant Esperit, on desembocava el carrer del Sant Esperit, actualment el carrer de La Font.

En aquells temps Vilafranca comptava amb molt poques fonts (i, lògicament, eren molt preuades). Una d'elles era la que hi havia al mig de la plaça, i també un arbrat i uns bancs de pedra. La plaça era elevada des del terra i per la part oest s'accedia amb escales de pedra en dos extrems.

Per això era anomenada Plaça del Raval de la Font (1883) i Plaça de La Font (1889). S'accedia des del centre a aquesta plaça per un llarg carrer que feia el recorregut per desembocar a la plaça del nom homònim.

→ *Tot observant la plaça i veient els carrers que hi desemboquen, quin creus que és el llarg carrer que des del centre arriba directament a ella i acaba amb un edifici en forma de Torre?*

6. PLAÇA DE LA VEREMA

La Plaça de la Verema es troba al Barri de les Clotes, allà on convergeixen el carrer de l'Escorxador, el carrer de Sant Jaume i el carrer de Baldomer Lostau i fa cantonada amb la Plaça del Gas. Es va construir a finals del segle XX quan s'organitzà tot el barri i es dissenyaren nous habitatges i equipaments.

Aquesta plaça és l'única de Vilafranca que disposa d'un quiosc o glorieta. També té una part central destinada a l'esport, amb cistelles de bàsquet i un parc infantil. Està envoltada d'arbres joves de diverses espècies, tant de fulla caduca com persistent.

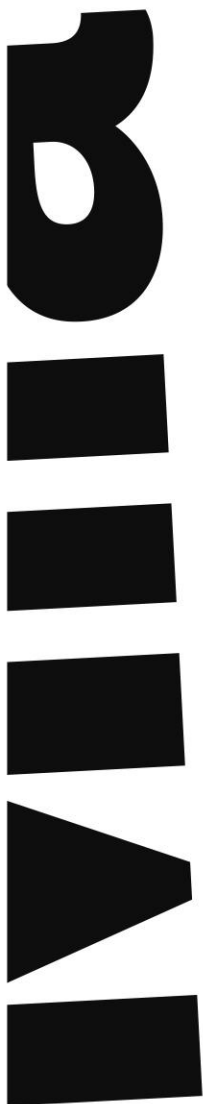
Destaca un edifici d'arquitectura racionalista en el qual es troben, entre altres entitats, l'Associació de Veïns de les Clotes i la Fundació Mas-Albornà. També té seu a la plaça l'Associació protectora d'animals "Vilanimals".

El nom de la plaça ens parla de la vinculació entre Vilafranca i la viticultura. La verema és el procés de recol·lectar el raïm per a la producció del vi. El període de la verema sol ser entre l'agost i l'octubre. El moment de la collita depèn del clima, del grau de maduració del raïm, de la varietat d'aquest i del tipus de vi que es vol produir. Per altra banda, és previsible que les comarques del Penedès notin els efectes del canvi climàtic, com poden ser un avançament de la verema i una tendència al descens de la producció.

Un cop feta la collita, el raïm s'ha de portar ràpidament al lloc d'elaboració del vi per evitar que s'aixafi abans d'hora i comencin les fermentacions o maceracions no desitjades. Cal desrapar-lo i xafar-lo, amb processos més o menys mecanitzats. Tot seguit, s'introdueix el raïm en una premsa per obtenir-ne el suc o most. Aquest s'aboca en uns recipients on fermentarà i al cap d'uns mesos s'introdueix en botes de fusta per conservar-lo.

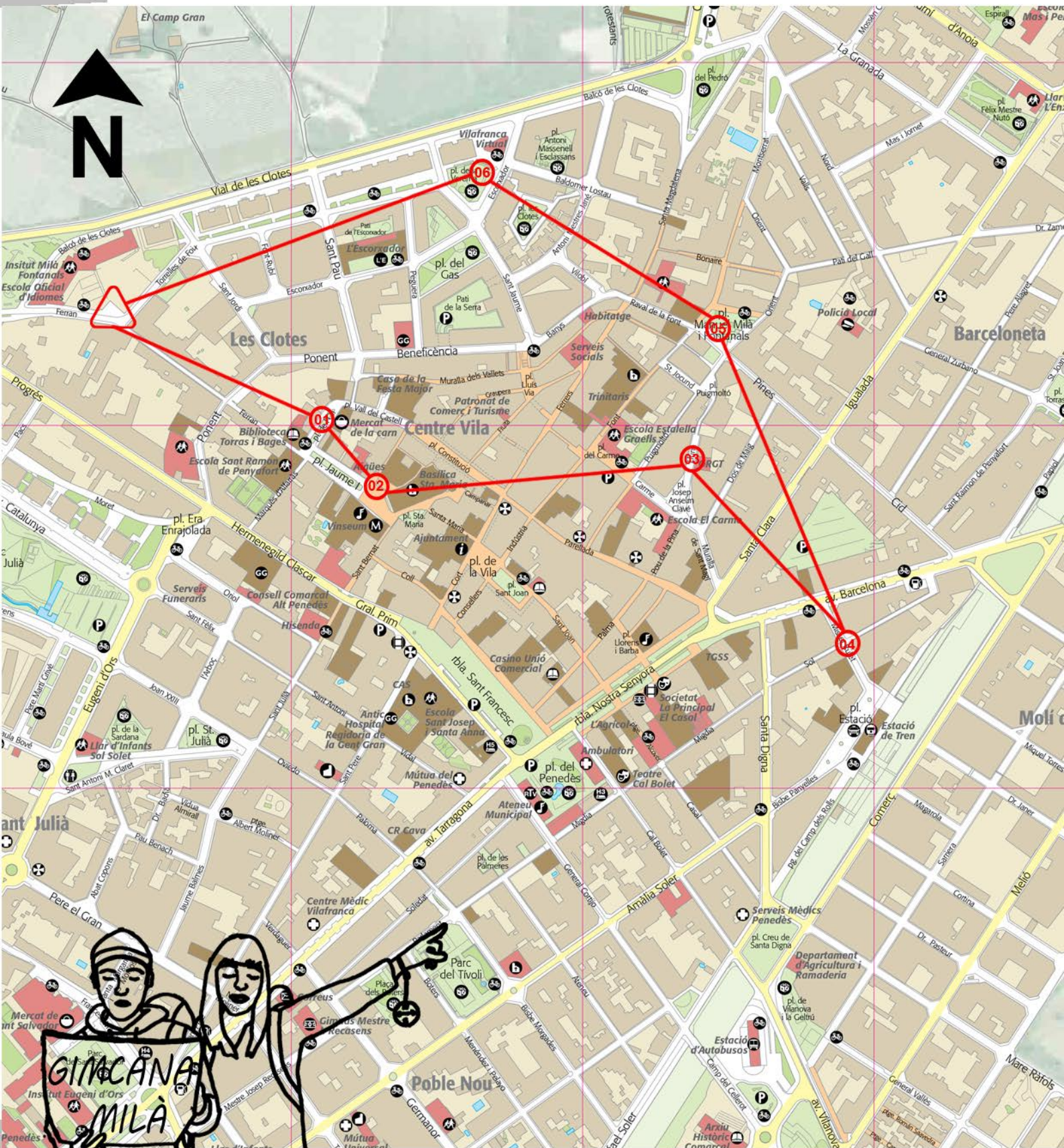
La premsa és l'instrument que separa el most de la brisa (pell i llavor). Hi ha diferents tipus de premses: de gàbia, de biga, de cargol horitzontal, pneumàtica. Com a símbol d'aquest procés de producció de vi, al costat del parc infantil de la plaça de la verema s'hi troba una premsa de vi del tipus gàbia, el qual és un dels primers tipus de premsa mecanitzada que es va desenvolupar. Aquesta premsa és un element patrimonial del nostre poble i cal vetllar per a la seva conservació.

→ *Quantes cadiretes té el gronxador que hi ha al parc infantil?*

GIMCANA CULTURAL

MAPA DE L'ITINERARI CIENTÍFIC

Institut Milà i Fontanals
insmilaifontanals@xtec.cat
@insmilaifontanals_vilafranca

Milà